"ఎందుకు పారేస్తాను నాన్నా?"

చెల్లిని వొళ్లో కూచోపెట్టుకుని కృష్ణుడు వంటింట్లో కబుర్లు చెపుతున్నాడు. వాళ్ల నాన్న పిలిచి చుట్టలు తెమ్మని డబ్బులిచ్చేడు.

కృష్ణుడు వీధి ముఖం చూడకుండా, మొగుడు చచ్చిన విధవలాగ ఇంట్లో దూరి కూచుంటున్నాడు. నాన్న చుట్టలు తెమ్మని పురమాయించేడు. హైస్కూలుదాటి చుట్టల దుకాణానికెళ్లాలి. మేష్టర్లు, తోటి విద్యార్థులు అక్కడుంటారు. కృష్ణుడికి రోడ్డెక్కటమే నామోషీగా ఉంది. బడిపక్క నుంచి ఎలాగ వెళ్లడమని గింజుకుంటూ బయలుదేరేడు.

ఉదయం ఎనిమిది గంటలు కావొస్తున్నాది. బడిపెట్టేవేళ. వీధి చివర నుంచే బడిగోల సముద్రపు ఘోషలాగ వినబడుతున్నాది. బడిపక్క నుంచి వెళ్ళక తప్పదు. రాకతప్పదు.

బడి కనబడగానే కృష్ణుడికి బెంగపట్టుకుంది. హైస్కూలు పిల్లల గందరగోళంతో కలకల్లాడుతున్నాది. వరండాలు, గదులు, చుట్టూరోడ్లూ, విద్యార్థులతో, విద్యార్థినులతో చూడ సొంపుగా ఉంది. రోడ్డువారగా కృష్ణుడు తలొంచుకుని పరిగెట్టాడు.

"కృష్ణా!" అని స్కూలు వరండాలోంచి కేకొచ్చింది. కృష్ణుడు తిరిగి చూడక తప్పిందికాదు. నరిసింహం పరిగెట్టుకొచ్చి వాడి భుజం మీద చెయ్యేసి–

"ఏంరా, నువ్వు బళ్లోకి రావడం లేదు?" అనడిగేడు.

"సోమవారం చేరుతాను" అని కృష్ణుడు చెప్పేడు.

"పుస్తకాలు కొన్నావా?"

"ఇంకా లేదు".

"వేగిరం కొనుక్కో మళ్లా అయిపోతాయి. ఎక్సర్సైజు పుస్తకాలు షాపుల్లో కొనకేం. స్టోర్సులో చవగ్గావున్నాయి. ధరలన్నీ దారుణంగా పెరిగిపోయాయిరా!"

నరిసింహం డబుల్ కప్పు చొక్కా, హవాపేంటూ, జోళ్లూ తొడుక్కుని నీటుగా ఉన్నాడు. కృష్ణుడికి ఉన్న బట్టలన్నీ రెండు నిక్కర్లు, రెండు చొక్కాలు. ఉన్నాయంటే ఉన్నాయి. ఒకనిక్కరుకి పోస్టాఫీసుంది. ఒక చొక్కా భుజం చిరిగి జారిపోతే, వాళ్లమ్మ ఎత్తికుట్టింది. చెయ్యి బుట్టలాగా లేచిపోయింది. రేవుకో జత. కృష్ణుడు పేంట్లు కుట్టించమని ఎప్పుడూ ఏడవలేదు. పేంటుకైతే బట్టఎక్కువ పడుతుంది. బట్టఎక్కువైతే డబ్బు ఎక్కువవుతుందని వాడికి తెలును. మరి రెండు జతలు కుట్టించమని బతిమాలుకున్నాడు. కాళ్లావేళ్లాపడ్డాడు. ఏడ్చుకొన్నాడు. ప్రయోజనం లేకపోయింది.

నరిసింహం చంకలో కృష్ణుడికి కొత్త పుస్తకం కనబడ్డాది.

"ఏం పుస్తకంరా అదీ?" అనడిగాడు.

"ఇంగ్లీషు పుస్తకం. నేనన్ని పుస్తకాలూ కొనేశాను. జాగ్రఫీ పుస్తకమే కొనలేదు. జాగ్రఫీ పుస్తకాలింకా స్టోర్సువాళ్ళకి రాలేదు. చూడు పుస్తకం" అని ఇచ్చేడు.

కృష్ణుడు పేజీలు తిరగేశాడు. కొత్త పుస్తకంలోంచి ఒక విధమైన పరిమళం పైకి వచ్చింది. కృష్ణుడు పుస్తకంలోకి మొహంపెట్టి వాసన చూశాడు.

"కొత్తపుస్తకం వాసన బాగుంటుందికదరా?" అన్నాడు నరిసింహం

"కమ్మగా ఉంటుంది. నా కెంతో యిష్టం" అన్నాడు కృష్ణుడు.

"నీ కింగ్లీషులో ఫస్టుమార్కురాలేదు. కదరా".

"నాలుగు మార్కుల్లో పోయింది."

"ఎవరి కొచ్చిందిరా?"

"శకుంతల కొట్టేసింది."

"నిజమే! నేన్నమ్మలేదు. దాని కెన్నొచ్చాయి?"

"నా కరవై నాలుగు, దాని కరవై ఎనిమిది."

"ఆడపిల్లని మేష్టరు వేసీసుంటాడు."

"నీ మొహం! అది తెలివైంది."

"తస్సాచెక్కా! ఆడపిల్లలు చదివేస్తున్నారురా!"

కృష్ణుడు మార్కుల గొడవ తేగానే గొప్పవాడయిపోయాడు. తెలివైనవాడు కాబట్టే నలుగురూ గౌరవిస్తున్నారు. లేకపోతే వాడి కుళ్లు గుడ్డలని చూసి అంతా దూరంగా ఉండే వాళ్లే. వాడికి బడిపక్కని నిలబడడం, బడికెళుతున్న నరిసింహాన్ని చూడడం చాలా కష్టంగా ఉంది. ఎంచేతంటే కృష్ణుడు బడికెళ్లి చదువుకొనే అవకాశాలు తప్పిపోయాయి. వాళ్లనాన్న ఈ యేదాది కృష్ణుడికి చదువు చెప్పించనని నిశ్చయంగా చెప్పేశాడు.

"ఎక్కడేనా చదువు మాన్పించుతారండి? ఋణమో పణమో చేసి ముక్క చెప్పించకపోతే కుర్రాడెందుకేనా పనికొస్తాడా? చదువుకునే ఈడులో బడి మానిపించి, ఇంట్లో కూచోబెడితే తరవాత గాడిదలని కాయడానికేనా పనికిరాకుండా పోతాడు. ఏదో చూసి బడిలో వెయ్యండి" అని వాళ్లమ్మ శతపోరి చెప్పుకొస్తున్నాది.

"బళ్లో వెయ్యగానే సంబరమా? వాడు చదివేది ఫోర్తుఫారమ్. జీతమెక్కువ. నెల నెలా ఎంత కట్టాలో తెలుసా? తూగ్గలనా? ప్రవేశ పెట్టడానికి, పుస్తకాలకే ఔతుంది ఏభై రూపాయలు. దస్తాకాగితాలు రూపాయి, అర్ధణా పెనసలు అరణాలు! ఎక్కణ్ణుంచి తేవడం? మొహాన్ని వాడికి లేందే! వాడి ప్రారబ్ధం. మన ప్రారబ్ధం! వారంవారం ఎక్కడలేని డబ్బా బియ్యానికి ముడుపు చెల్లించడానికే తలప్రాణం తోక్కొస్తున్నాది. మాటలా?" అని వాళ్ల నాన్న చెప్పుకొస్తున్నాడు.

తల్లి మాటే నెగ్గుతుందో, తండ్రిమాటే నెగ్గుతుందో ఇంకా తేలలేదు. కృష్ణుడికి మాత్రం సందిగ్ధం లేదు. వాడు తలిదండ్రులని బాగా ఎరుగును. తల్లి ప్రతి విషయంలోనూ బడబడ లాడడమే కాని ఆఖరికి తండ్రి చెప్పినట్టే జరుగుతూ ఉంటుంది. అంచేత చదువుకి స్వస్తి చెప్పడమే ఖాయమని నిర్ధారణ చేసుకుని నామర్దాతో కృష్ణుడు కుళ్లిపోతున్నాడు.

కృష్ణుడికి కొత్త ఇంగ్లీషు పుస్తకం పేజీలు తిరగేసిన కొద్దీ గుండెల్లో గాభరా పుట్టింది. చదువుతున్న కుర్రాళ్ల మీద ఈర్ష్యా, తనకి చదువు లేకుండా పోయిందన్న దుఃఖము - రెండూ రెండు లేడిక పాములై అతని బుర్రని కరకర లాడిస్తున్నాయి.

"కృష్ణా, వేగం చేరరా! డివిజన్లు పెట్టేశారు. నేను 'జే' డివిజన్‌లో పడ్డాను. మన బేచివాళ్లంతా 'జే' డివిజన్‌లోనే పడ్డారు" అన్నాడు నరిసింహం.

"అమ్మ బాబో! 'జే' డివిజనుదాకా పిల్లలున్నారా!" అని ఆశ్చర్యపడ్డాడు కృష్ణుడు.

"'జే'తో ఐపోలేదు. 'కే' డివిజను కూడా ఉన్నాది."

ఏ, బి, సి, డి, అని లెక్కబెట్టి "పదకొండు డివిజన్లే!" అన్నాడు కృష్ణుడు. ఒక్క ఫోర్తుఫారములో సుమారు ఐదు వందలమంది విద్యార్థులున్నారు. కృష్ణుడు అక్కడ నిలబడలేక పుస్తకాన్నిచ్చేసి "నేను చుట్టలకెళ్ళాలి. పోతా" నన్నాడు.

"ఈ బొమ్మ చూశావట్రా?" అని నరిసింహం పాఠాలకి ముందున్న త్రివర్ణ చిత్రం తీసి చూపించేడు.

రైతులు జొన్నచేలు కోస్తున్నారు. జొన్న రేకులని కూడదీసి కట్టుకొన్న పిట్టగూడు గుడ్డతోటే జారిపోతున్నాది. చేల మీద రెండు పిట్టలు ముక్కులు విప్పి ఎగురుతున్నాయి. కోతల వాళ్లు తలలెత్తి పిట్టలని చూస్తున్నారు. అదీ త్రివర్ణ చిత్రం!

హైస్కూలు మొదటిబెల్లు ఖంగుఖంగుమంటూ దూరంగా ఉన్న పిల్లలందరినీ పిలుస్తున్నాది. రోడ్లు, వరండాలు, గదులూ విద్యార్థులతో, విద్యార్థినులతో, ఉపాధ్యాయులతో కలకల్లాడుతున్నాయి.

పుస్తకాలు పట్టుకుని సరస్వతీదేవిలాగు శకుంతల వొచ్చింది. ఆమె చిన్నపిల్ల. పదకొండేళ్లది. సూది ముక్కు, సూది గెడ్డాం, ఆ రెంటికీ పొందికయిన నోరు కలిగి ముద్దొస్తూ ఉంటుంది. తెలివితేటల తళుకుతో దాని కళ్లు చాంచల్యాన్ని పొందుతున్నాయి.

"కృష్ణా! ఇంగ్లీషులో ఫస్టుమార్కు నాది!" అని వొస్తూనే ఉడికించింది.

"ఒక్క ఇంగ్లీషులోనే కదా! నాకు మూడింట్లో ఫస్టుమార్కులొచ్చాయి, లెఖ్ఖల్లో నూటికి నూరు!" అన్నాడు కృష్ణుడు.

"ఇంగ్లీషు ముఖ్యమైందండీ!" అన్నాది శకుంతల.

"లెఖ్ఖలంతకన్నానండి. ఆ మాటకొస్తే తెనుగు ముఖ్యమండి. తెనుగులో ఫస్టుమార్కెవరి దండి?"

"ఇంగ్లీషే ముఖ్యమండి. ఎవరి నడుగుతావో అడుగు!"

"తెనుగేనండి. బియ్యేవాళ్లక్కూడా ఇంగ్లీషులో మానేసి లెక్కలూ అవీ తెనుగులోనే చెప్పాలని పేపర్లో పడ్డాదండి!"

"నువ్వు మహా పేపరు చదివి ఏడిశావు!"

"నే నాంధ్రపత్రిక రోజూ చదువుతాను. మాయింటి దగ్గర వాళ్లకొస్తుంది."

రెండోబెల్లు ఖంగుఖంగుమని ప్రారంభమైంది.

నరిసింహానికి శకుంతల మొహం చూడ్డానికి లజ్జవేసింది. వాడు చదువూ సంధ్యారాని దద్దమ్మ. వాళ్లతో పాటు సంభాషించడానికి తాహతు లేక తల వాల్చుకుని మౌనవ్రతం పట్టేడు. తన హనావా పంట్లాము ధగధగలాడుతున్నా, కృష్ణుడి కుళ్లు నిక్కరు కనబడుతున్నా వాడికి తక్కువ తనం పట్టుకుంది. రెండో బెల్లు కాగానే చల్లగా బడిలోకి జారిపోయాడు.

"బెల్లయింది. బళ్లోకిరా!" అన్నాది శకుంతల.

"నేను సోమవారం నుంచి వస్తాను" అన్నాడు.

"ఫోర్తుఫారమ్‌లో నీ పని చెపతాను. ఒక్క ఫస్టుమార్కు రానివ్వను."

"ఇహనన్ని ఫస్టుమార్కులూ నీవేలే!"

"ఏం?"

"ఏమీలేదు."

"నువ్వు మా ఇంటికి రావడం మానేశావేంరా? మా అమ్మా, నాన్నా కృష్ణుడు రాలేదేమా అని రోజూ అంటారు."

"ఏమీలేదు."

"నేను బళ్లోకి పోవాలి బాబూ!" అని పరిగెట్టింది.

"శకుంతలా!" అని పిలిచాడు.

"ఏం?" అని ఆగింది.

ఎందుకు పిలిచాడు? ఆమెతో నిజం చెప్పేసి దుఃఖోపశమనం చేసుకుందుకా? ఎందుకు పిలిచాడో వాడికే తెలియలేదు.

"ఏమీలేదు" అన్నాడు.

శకుంతల వెళ్లిపోయింది. ఇద్దరూ ఒక్క ఈడువాళ్లు. క్లాసుకి వాళ్లిద్దరే అందరికన్నా తెలివైనవాళ్లు. ఒకరి నోట్సు ఒకరు పుచ్చుకుంటూ స్నేహంగా వుండేవాళ్లు. పంతంతో చదివే వాళ్లు. శకుంతలతో పోటీ కృష్ణుడికి వికాసవంతంగా ఉండేది. శకుంతల దస్తూరీ కృష్ణుడికి జ్ఞాపకమొచ్చింది. ఆమె దస్తూరీ మంచిదికాదు. కొక్కిరిబిక్కిరిగా రాస్తుంది. అతనిది ముత్యాలకోవ.

శకుంతల బడిలోకి పరిగెడుతుంటే కృష్ణుడు స్తంభించిపోయి చూస్తూ నిలబడి పోయాడు. పిల్లల గోలంతా క్రమేణా అణిగిపోయింది. వరండాలన్నీ ఖాళీ అయిపోయాయి. మేష్టర్ల మాటలు ఉండుండి వినబడుతున్నాయి. వేలకొద్దీ విద్యార్థులు డెస్కులుమీద వాలి కూచుని పాఠాలు వింటున్నారు. బడి దగ్గర నుంచి కృష్ణుడు కదలలేకపోయాడు. తన చదువు పోయింది కదా అని కుమిలిపోతున్నాడు. స్కూలు వరండాలో కెళ్లాడు.

"నే నిక్కణ్ణుంచి కదలను" అనుకొని స్తంభానికి జేరబడ్డాడు.

"నే నింటికి వెళ్లను" అని నిశ్చయించుకొన్నాడు.

నాలుగోక్లాసు దగ్గర నుంచి బడిలో తను చదివిన ఐదేళ్ళ సంగతులూ ఒక్కొక్కటే జ్ఞప్తికి వొచ్చేయి.

ఐదవక్లాసు చదువుతుండగా ఒక పిల్లడు కృష్ణుడు మీద మేష్టరుతో చాడీలు చెప్పేడు. మేష్టరు నమ్మక అబద్ధాలు చెప్పేడని వాణ్ణే చితకతన్నేడు.

మూడవఫారంలో తెలుగు మాస్టరు "గాంధారపతి" అంటే అర్థం చెప్పమన్నాడు. అంతా నేలచూసి, ఇంటికప్పుచూసి, ధృతరాష్ట్రుడనిచెప్పేరు. తనొక్కడే "గాంధార దేశపు రాజు" అని చెప్పేడు.

రెండవఫారం చదువుతుండగా దసరా తరువాత ఒక కుర్రవాడు బడికి రావడం మానేశాడు. వాడి పేరును రోజూ పిలిచి మేష్టరు ఆబ్సెంటు వేస్తూ ఉండేవాడు. ఆఖరికి వాడు చదువు మానేశాడని తెలిసింది. ఆవేళ అటెండెన్సు రిజిష్టరులో వాడి పేరు కొట్టేసి మేష్టరు "డిస్కంటిన్యూడ్" అని రాసి ఆ ఇంగ్లీషు మాటకి అర్థం క్లాసులో చెప్పాడు. ఆనాటి నుండి కృష్ణుడు "డిస్కంటిన్యూ" అన్న మాటకి అర్థం మరచిపోలేదు. ఆ పదం జ్ఞాపకం రాగానే అతనికి దుఃఖం పొర్లుకుంటూ వొచ్చింది.

"నే నింటికే వెళ్లను" అని పునఃనిశ్చయించుకొన్నాడు.

"నేను భోజనానికే వెళ్లను" అనుకొన్నాడు.

అతని మొహం గాలికొట్టిన కొత్త ఫుట్‌బాలులాగ దుఃఖంతో పొంగి కందగడ్డ అయిపోయింది. ముక్కు నీటితో బరువెక్కి దిబ్బడేసి పోయింది. ముక్కు ఎగబీల్చుకుంటూ పొంగుకొస్తున్న దుఃఖానికి ఆనకట్టలుకట్టి దిగమింగుతూ స్తంభానికి జేరబడి పోయాడు.

మొదటి పీరియడైపోయింది. కృష్ణుడు కదలలేదు. వాళ్ల నాన్న బజారుకు బయలుదేరేడు. వరండాలో కొడుకుని చూశాడు.

"ఓరి వెధవా! చుట్టలు తెమ్మంటే ఇక్కడ దిగమారేవేం?" అన్నాడు.

"చూడు!" అన్నాడు కృష్ణుడు.

"ఏమిట్రా చూడ్డం?" అన్నాడు తండ్రి.

"పాపం. కనబడదు!"

"ఏమిటిరా నీ శ్రాద్ధం?"

"నాశ్రాద్ధమే!"

"ఏమిటిరా?"

"వాళ్లంతా బడికెళ్లారు!"

అప్పుడు తండ్రికి కొడుకు మొహంలో విచార రేఖలన్నీ కనబడ్డాయి.

"వెఱ్రి నాగమ్మా అదిరా!" అన్నాడు. కృష్ణుడికి ఆనకట్టలు తెగ్గొట్టుకొని దుఃఖం కొట్టుకొచ్చింది. వెక్కి వెక్కి చుట్టుకుపోతూ ఏడుపు మొదలెట్టేడు. కొడుకు బాధంతా తండ్రికి బోధపడ్డాది. కొడుకు బాధంతా తండ్రి పడ్డాడు.

"చదువు మానిపించానని అంత బాధపడుతున్నావా? బడి వరండాలు పట్టుకుని దేవుళ్లాడుతున్నావా నాయనా? పద ఇంటికి" అన్నాడు.

"నే రాను!" అని భూమి బద్దలైపోయినంత గట్టిగా అరిచేడు.

"ఏం చేస్తావురా?"

"గోడకేసి బుర్ర బద్దలుకొట్టుకుంటాను!" అని ఇంకా గట్టిగా అరిచేడు. అంతపనీ చేస్తాడేమోనని వెళ్లి తండ్రి కౌగలించుకొన్నాడు.

"పద నాయనా ఇంటికి" అన్నాడు.

"బడి నాది!" అని గట్టిగా కేకేశాడు.

"నీదేనురా బాబు!"

"బడిలోకి తీసుకెళ్లు మరి".

"తల తాకట్టుపెట్టుకునేనా బళ్లో వేస్తాను. ఇంటికి పద."

"ఇప్పుడే వెయ్యి!"

"డబ్బు చూసి వేస్తాను".

"ఇంటికివెళ్లి లేదంటావు".

"అన్ను రా!"

"ఐతే పుస్తకాలు ముందు కొను!"

"వెఱ్రినాయినా! వాటికి మాత్రం డబ్బొద్దూ?"

"ఒక్క పుస్తకం కొను".

"ఏ పుస్తకం కొనమన్నావు?"

"ఇంగ్లీషు పుస్తకం కొను".

"కొందాం, పద. ఏడవకునాయినా, నే చచ్చిపోయాను ఏడవకు!" అన్నాడు తండ్రి. తండ్రి చెయ్యిని చంకలో పెట్టుకుని గిలగిల కొట్టుకొని ఏడుస్తూ బడిలో స్టోర్సుకి తోవతీశాడు.

తండ్రి దీర్ఘంగా ఆలోచించాడు. చుట్టలు మానేద్దామనుకొన్నాడు. ఎంత మానుదామనుకొన్నా మానలేక పోతున్నాడు. చుట్టలు మానేస్తే కృష్ణుడి జీతానికి సరిపోతుంది. ఇంకో విధంగా పాలుపోలేదు.

"ఇందాకా చుట్టలకిచ్చాను. డబ్బులున్నాయా పారేశావా?" అనడిగేడు కొడుకుని. "వ...ప్ప...ప్పారీలేదు. జేబులో ఉన్నాయి. ఎందుకు పారేస్తాను నాన్నా?" అన్నాడు కృష్ణుడు.

❀

భారతి, మే 1944